

ROLUL ȘI ACTIVITATEA AGENȚIEI PRINCIPATELOR UNITE LA CONSTANTINOPOI. (1859—1866)

de G. G. FLORESCU

Constituirea statului național român sub denumirea de „Principatele Unite” s-a înfăptuit în cadrul unui proces istoric desfășurat în perioada descompunerii orânduirii feudale și a stabilirii relațiilor capitaliste în Principatele Române. „Pentru întreaga Europă apuseană, pentru întreaga lume civilizată — arată V. I. Lenin — statul național este tipic normal, pentru perioada capitalistă...”¹.

Prin lupta maselor populare pentru desființarea exploatării interne și externe, cele două țări romine, Moldova și Țara Românească, au pornit hotărâte pe drumul înfăptuirii Unirii și a constituirii statului național, concretizate prin indoita alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor al ambelor principate (5 și 24 ianuarie 1859), prin unirea politică și administrativă (decembrie 1861) și recunoașterea pe plan extern a statului național (mai — iunie 1864).

Lupta pentru înfăptuirea și desăvârșirea Unirii a adus modificări structurale și în relațiile externe ale Principatelor Unite, în sensul că raporturile româno-turce, de natură feudală, confirmate de Convenția de la Paris (1858), care a prevăzut și „garanția internațională” a respectării lor, instituită de Tratatul de la Paris (1856)² deveniseră incompatibile cu esența statului național, legat organic de dobândirea independenței sale. În această perioadă, acțiunile Principatelor Unite s-au caracterizat pe plan extern prin cucerirea treptată a unei poziții diplomatice independente — reflectată și în poziția lor internațională³ — și care, sub impulsul luptei maselor, au făcut posibilă proclamarea independenței de stat la 9 mai 1877, consacrată prin Tratatul de la Berlin (1878).

Elementele înaintate, în frunte cu domnitorul Cuza, C. Negri, M. Kogălniceanu, Vasile și Ion Alecsandri, D. Bolintineanu și alții au promovat, în mod consecvent, o politică externă corespunzătoare acestor

¹ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 20, Editura P.M.R., București, 1950, p. 397.

² Puteri garante fiind semnatarii Tratatului de la Paris (1856) și ulterior ai Convenției de la Paris (1858): Franța, Rusia, Anglia, Austria, Prusia, Sardinia și Turcia, ultima având și calitatea de putere „suzerană”.

³ Vezi G. G. Florescu, *Unele aspecte ale poziției internaționale a țărilor romine în perioada unirii*, în „Studii și cercetări juridice”, an. IV (1959), nr. 1, pp. 135—176.

scopuri, în sensul că prin modul în care erau purtate relațiile internaționale cu celelalte state, „acestea tindeau să consacre într-un fel, independența politică“ a Principatelor Unite¹. Pentru a asigura continuitatea și permanența liniei acestei politici externe, — periclitată de instabilitatea guvernelor — domnitorul a preluat conducerea ei. În acțiunea sa, el a fost sprijinit îndeaproape mai ales de C. Negri, desemnat în acest scop agent al Principatelor Unite la Constantinopol², centru diplomatic de o importanță deosebită pentru problemele sud-estului european.

În perspectiva rolului și activității agenției romine de la Poartă, pot fi desprinse și fixate astfel în esența lor, unele aspecte principale ale luptei duse de Principatele Unite pe plan extern, pentru dobândirea unei poziții diplomatice independente în relațiile internaționale.

Rolul agenției de la Constantinopol în înfăptuirea politicii externe a Principatelor Unite ; coordonatele activității ei. Pe plan extern, Principatele Unite aveau drept obiectiv central dezvoltarea de relații directe și permanente cu Turcia, în cadrul raporturilor de vasalitate romino-turce de tip special³, confirmate de art. 2 al. 1 al Convenției de la Paris cu scopul ferm de a transforma treptat legăturile existente, în relații cât mai apropiate cu cele dintre statele independente. Pe această linie C. Negri a subliniat că poziția statului român față de Poartă tindea să se modifice pe zi ce trece⁴, astfel încît raporturile de la „suzeran“ la „vasal“ să nu mai reprezinte decît un vestigiu al trecutului, și acela pe cale de dispariție.

Legăturile permanente cu Poarta nu puteau fi întreținute decît prin agenția romină de la Constantinopol, deoarece Turcia — pe linia unei practici folosite și în cazul unor state, necontestat, pe deplin suverane, nu avea un agent diplomatic permanent acreditat în Principatele Unite. Totodată tratarea directă a problemelor litigioase, de către agentul român cu miniștrii otomani, care aveau competența nemijlocită de a lua măsuri — și nu cu reprezentanți diplomatici ai Porții, contribuia la o mai bună

¹ Min. de af. ext. al Țării Românești către C. Negri, București, nr. 4396 din 27 nov. 1860, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe al R.P.R., vol. nr. 291, f. 224 (citat în continuare M.A.E.); vezi și D. Berindei, *Quelques aspects de la politique étrangère des Principautés Unies ; le probleme de l'indépendance et de l'unité pleine et entiere du peuple roumain (1859—1861)*, în *Nouvelles études d'histoire*, II, București, 1960, p. 395.

² Inițial, C. Negri a fost acreditat ca agent al Moldovei și ca agent *ad interim* al Țării Românești (Vezi *decretul* nr. 236 din 31 oct. 1859, dat la Iași și *decretul*, nr. 495 din 14 nov. dat la București („Monitorul Oficial al Moldovei“ nr. 37 din 14 noiembrie 1859, p. 35 ; „Monitorul Oficial al Țării Românești“ nr. 139 din 16 noiembrie 1859, p. 553) ; după unirea politică și administrativă, Principatele Unite devenind subiect unic de drept internațional, C. Negri a funcționat în calitate de agent al statului român.

³ Precizăm că Principatele Romine, după primele contacte cu Turcia (sfîrșitul secolului XIV-lea începutul secolului XV-lea), au trimis misiuni speciale la Constantinopol, iar cu începere din prima jumătate a secolului al XVI-lea, aveau reprezentanți permanenți la Poartă denumiți capucheai, care întrețineau relații de natură feudală, proprii raporturilor de vasalitate.

⁴ C. Negri către min. de af. ext. al Țării Românești, Constantinopol, 9 21 mai 1861, M.A.E., vol. nr. 291, f. 301.

purtare a negocierilor și ridica pe un plan mai înalt natura tratatelor prin însăși poziția forului politic, — de obicei marele vizir sau ministrul de Afaceri Externe al Turciei — care participa la ele. Unele dintre puterile garante au subliniat împrejurarea că raporturile directe romino-turce sînt de primă importanță ; astfel, Lordul Russel, ministrul de Afaceri Externe al Angliei, a arătat textual : „dacă domnitorul se pune de acord cu Sublima Poartă, guvernul englez va considera dificultățile aplanate“¹.

Agentul român de la Poartă se considera îndreptățit să întrețină relații diplomatice directe cu reprezentanții puterilor garante acreditați în Turcia, relații de o importanță și o semnificație deosebită, deoarece ambasadorii marilor puteri — pe linia unor precedente diplomatice — au dovedit că au o competență largă în rezolvarea problemelor din sud-estul european în general și a celor privitoare la Principate, în special. În acest sens, Baligot de Beyne, ziarist francez și apoi secretar al Cabinetului domnesc al Principatelor Unite (1862—1866), a invederat că între limbajul lui Drouyn de Lhuis și al lordului Palmerston, conducători ai politicii externe a Franței și Angliei, și modul de acțiune al ambasadorilor acestor state la Poartă, marchizul de Moustier și Henry Bulwer, există o deosebire², împrejurare din care se poate conchide că pînă la sfîrșit, măsurile luate „pe viu“ la Poartă de către diplomație, sînt cele care rămîn în picioare, fiind confirmate de cabinetele respective.

În rezolvarea problemelor litigioase, negocierile urmînd să fie purtate la Poartă de Principatele Unite cu puterile garante — respectiv de agentul român cu ambasadorii acestor puteri —, rolul agenților și consulilor generali străini acreditați în Principate a fost redus în acest domeniu, cu urmări pozitive ; tratativele se purtau la nivelul superior al ambasadorilor competenți în a conveni asupra unor soluții definitive, în perspectiva politicii generale a statelor pe care le reprezentau și în lumina conjuncturii politice internaționale. Agenția Principatelor Unite la Poartă purta în egală măsură relații cu șefii de misiuni diplomatice ale statelor negarante, dintre care menționăm : Țările de Jos, Statele Unite ale Americii, Suedia și Norvegia³ ; în acest sens, ministrul plenipotențiar al Țărilor de Jos, Billardt, sublinia : „bunele raporturi care există între cele două state...“⁴.

Prin rolul care i-a fost încredințat, de factor principal în dezvoltarea relațiilor externe ale Principatelor Unite, agenția romină de la Constantinopol a prezentat trăsăturile unui adevărat departament situat la un post de observație înaintat, chiar în centrul activității diplomatice din

¹ Biblioteca Academiei R.P.R., mss. nr. 4865, f. 243 v (citat în continuare Acad. R.P.R.).

² *Ibidem*, mss. rom., nr. 5749, f. 384 r.

³ M.A.E., vol. nr. 293, f. 51—53 ; vol. nr. 296, f. 182—183, 258 r 258 v și f. 259, 262.

⁴ Billardt către N. Bordeanu, Constantinopol, 24 febr. 1864, M.A.E., vol. nr. 296, f. 203. Relațiile dintre Principatele Unite și statele negarante, specific diplomatice, priveau îndeosebi : acreditarea consulilor acestor state în Principate ; demersuri avînd drept obiect curmarea abaterilor săvîrșite de unii dintre aceștia ; recunoașterea pavilionului maritim al Principatelor Unite, cît și unele probleme de ceremonial.

sud-estul european. Sub acest aspect, apare în măsură corespunzătoare situației reale constatarea lui Baligot de Beyne : „cînd se va înțelege oare că agentul Principatelor Unite la Constantinopol trebuie să fie adevăratul ministru de Afaceri Externe“¹.

Pentru a-și îndeplini în bune condiții sarcinile încredințate în lumina acestui statut propriu, care depășea caracterele unei misiuni diplomatice permanente obișnuite, agenția de la Poartă era în raporturi directe făcînd abstracție de cele cu Ministerul de Externe al Principatelor Unite, — respectiv pe perioada în care Moldova și Țara Românească aveau guverne separate, cu ministerele de Afaceri Externe ale ambelor principate² — în cadrul raporturilor de servicii curente, cu : Cabinetul domnesc, de la care primea dispozițiile nemijlocite, peste raporturile existente cu ministerul de resort în problemele mai importante de politică externă ; cu agenția Principatelor Unite de la Paris, în reglementarea incidentelor diplomatice care prezentau preocupări comune³, fără ca această procedură să exprime subordonarea unui centru diplomatic, față de celălalt.

C. Negri, încă din februarie 1859 — cînd se găsea la Constantinopol, trimis în cadrul unei delegații extraordinare cu misiunea de a cere de la Poartă investitura domnitorului — a arătat categoric obiectivele precise ale politicii externe a Principatelor Unite : „independența completă a Principatelor, pusă sub paza noilor tratate colective, în felul Belgiei, Greciei și a altor state mici“⁴. Referindu-se la problema recunoașterii îndoitei alegeri, el a subliniat cu tărie diplomaților acreditați la Poartă, că în cazul în care puterile nu vor recunoaște această izbîndă a poporului român, acesta îl va alege pe Cuza pentru a doua oară ca domnitor și dacă opunerea puterilor va continua, românii vor recurge la alte mijloace „pentru a nu rămîne jos și batjocorit votul unui neam întreg“, deoarece „o cerere așa manifestată a unui neam întreg, mai mult trebuie a se ține în seamă decît o convenție [Convenția de la Paris] făcută pentru noi, dar fără noi“⁵.

Agenția Principatelor Unite la Poartă a dezvoltat o activitate continuă și susținută pentru înfăptuirea acestei politici externe, în sensul de a impune conferințelor internaționale ale puterilor garante de la Constantinopol din decembrie 1861 și iunie 1864, recunoașterea înfăptuirilor interne. Astfel, în faza luptei pentru cucerirea unirii politice și administrative, C. Negri a învederat în esență : „Unirea ne este indispensabilă. Dacă nu ne este dată⁶, noi vom fi forțați de a o lua singuri“⁷, adică de a o înfăptui făcînd abstracție de regimul garanției internaționale prevăzut de Convenția de la Paris, exercitînd în acest sens presiuni

¹ Baligot de Beyne către I. Alecsandri, Constantinopol, 13 mai 1861, Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 5748, f. 142—143.

² Pînă la unirea politică și administrativă.

³ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4644.

⁴ *Ibidem*, mss. rom. nr. 4643, f. 193—194.

⁵ C. Negri către A. I. Cuza, Constantinopol, 9 21 febr. 1959, Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4643, f. 189—190.

⁶ În sensul de a fi recunoscută de Poartă și puterile garante.

⁷ Biblioteca Centrală de Stat, Filiala N. Bălcescu, mss. rom., nr. 157.

asupra diplomației de pe malurile Bosforului. De asemenea, în realizarea unui acord al puterilor garante, cu privire la recunoașterea statului național român, în urma proclamării Statutului din 2 mai 1864, C. Negri a desfășurat o activitate intensă și fructuoasă¹, concretizată în Protocolul de la Constantinopol din 28 iunie 1864.

Pentru a putea corespunde rolului și sarcinilor încredințate, agenția de la Poartă a depășit de la început competența de activitate prevăzută de art. 9 al. 1 din Convenția de la Paris, limitată la atribuția de a observa să fie respectate imunitățile *ab antiquo* ale Principatelor, iar în cazul încălcării lor, dacă puterea suzerană nu va ajunge la o rezolvare satisfăcătoare a litigiului, să se adreseze în acest scop reprezentanților puterilor garante de la Constantinopol.

Pe drumul progresiv al Principatelor Unite pentru constituirea statului național și independent român, datorită izbînzilor maselor populare, agenția română de la Poartă a dezvoltat treptat o activitate din ce în ce mai largă, ea tinzînd să cuprindă toate relațiile externe, prin dobîndirea unei poziții, similară celei de care beneficiau agenții diplomatice definiți de dreptul internațional al secolului al XIX-lea. Urmînd această orientare, agenția Principatelor Unite a desfășurat la Constantinopol principalele atribuții specifice unei activități diplomatice permanente: a reprezentat statul român, apărîndu-i în toate împrejurările drepturile și interesele; a întreținut relații oficiale continue între guvernul Principatelor Unite și Poarta otomană, prin contacte neîntrerupte cu marele vizir și ministerul de Afaceri Externe otoman; a informat guvernul român despre stările din Turcia cît și din Orient, abținîndu-se conform îndatoririlor reprezentanțelor diplomatice, de la amestecul în afacerile interne ale statului de reședință; a promovat relații — caracteristice în esență celor dintre statele suverane — cu reprezentanții puterilor garante cît și a celorlalte state, acreditați la Constantinopol; și a asigurat protecția cetățenilor romîni aflați pe teritoriul Imperiului otoman.

Din această activitate complexă și multilaterală, vom prezenta numai unele aspecte mai caracteristice: activitatea diplomatică; activitatea economică; protecția naționalilor; activitatea jurisdicțională și administrativă.

Activitatea diplomatică a agenției. Agenția Principatelor Unite la Constantinopol a dus o activitate intensă pentru promovarea principiului unirii în toate manifestările lui și pregătirea independenței de stat. Pe această linie, C. Negri a avut un rol predominant în rezolvarea — mai mult sau mai puțin completă — a unor incidente și litigii de natură diplomatică, pe care le vom cerceta în perspectiva activității agenției.

Agencia a dezvoltat o acțiune importantă în incidentul denumit al „vaselor sarde”. La sfîrșitul lunii noiembrie 1860, două nave sub pavilion sard, „Unione” și „Mathilde”, dintr-un grup de cinci nave, intrate în

¹ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 5750, f. 97v—98 r; vezi și G. G. Florescu, *La Procédure de l'investiture et le cérémonial de la réception du Prince Regnant Cuza a Constantinople*, în „Studia et Acta Orientalia”, II, București, 1960, pp. 83—86.

Marea Neagră, au ancorat în portul Galați unde au debarcat arme destinate sprijinirii mișcării revoluționare din Ungaria. Acest fapt a luat imediat la Constantinopol configurația unui incident grav, ambasadorul Austriei la Poartă, susținut de ambasadorul Angliei, cerînd ca domnitorul să predea imediat Porții armele, demers făcut în mod oficial și de Ali-Pașa, rămas însă fără răspuns din partea lui Cuza¹. Negocierile în vederea găsirii unei soluții în măsură să satisfacă atît cererile Porții, — reduse desigur la limite raționale — cit și prestigiul internațional al Principatelor Unite, — hotărîte să-și apere teritoriul de stat de orice intervenție dinafară și să țină seama în rezolvarea acestui incident de interesele tuturor puterilor, inclusiv Sardinia care se găsea angajată —, a revenit agentului român la Constantinopol. C. Negri într-o discuție purtată cu Henry Bulwer a arătat că transportul armelor și debarcarea lor s-a făcut fără știința Principatelor Unite și la cererea ambasadorului englez ca ele să fie predate guvernului otoman, a răspuns că deși nu are instrucțiuni în acest sens, își ia libertatea de a declara că domnitorul nu va da curs unei astfel de cereri decît dacă este făcută de guvernul Sardiniei². În opunere cu Rusia și Franța și alăturîndu-se Austriei, Anglia se situase pe poziția susținerii „autorității suzeranului”³, deși era evidentă împrejurarea că statul român nu va accepta sub nici o formă să predea armele, ca urmare a unor raporturi de subordonare față de Poartă, pe care le contesta cu toată tăria. C. Negri demonstrase lui Bulwer că domnitorul va putea eventual să consimtă ca armele să fie date celor care le transportaseră, în timp ce ambasadorul Austriei Prockesch-Osten se menținea în cererea sa ca acestea să fie predate Porții. Ali-Pașa rămîne în expectativă față de agentul român, pentru a vedea mai întii rezultatele demersurilor anglo-austriece, iar ministrul plenipotențiar al Sardiniei, generalul Durando, era pentru o reglementare diplomatică prealabilă⁴.

În scopul de a ieși din impas, Bulwer a propus o soluție mai moderată, apropiată de limitele arătate de C. Negri, în sensul că armele să fie reîmbarcate, în lipsă de alte posibilități, pe nave engleze și retransportate la Genova, invitîndu-l pe agentul român să-l încunoștiințeze pe Cuza de acest plan, care părea că va fi primit și de ambasadorul Franței La Valette⁵. Ambasadorul Angliei, forțînd nota, fără a mai aștepta consimțămîntul lui La Valette și Durando, a adus armele la Constantinopol cu ajutorul vasului de război englez Banshee, unde acestea urmau să fie păstrate în depozit de Poartă pentru a fi livrate oricui va face dovada proprietății asupra lor și își va lua obligația să nu le descarce în Imperiul otoman⁶.

¹ A. D. Xenopol, *Domnia lui Cuza Vodă*, vol. I, Jasi, 1903, p. 67; T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit România*, București, 1940, pp. 350—359.

² Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 67, 68.

³ T. W. Riker, *op. cit.*, p. 353, nota 197.

⁴ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 68v—69r, 73v—74r.

⁵ *Ibidem*, Arhiva Cuza XLVII/20.

⁶ T. W. Riker, *op. cit.*, p. 359, nota 234; Acad. R.P.R., Arhiva Cuza, XLVII/17; Biblioteca centrală de Stat, fond. St. Georges, CXLVIII/3/28.

În această situație, C. Negri, în scopul de a scoate Sardinia din impasul în care a fost pusă de Henry Bulwer, a cerut domnitorului încuviințarea să se prezinte la ambasadorul Angliei și să-i solicite în numele său expedierea armelor de la Constantinopol la Genova¹.

În urma discuției purtate de C. Negri cu ambasadorul Angliei, ultimul a fost de acord ca armele să fie transportate la Genova prin intermediul agentului român. Acest fapt a constituit o recunoaștere implicită de către o putere europeană că agentul diplomatic român era îndreptățit să ia o astfel de măsură care, chiar neînfăptuită, însemna pină la urmă, luarea în considerare a poziției noi a Principatelor Unite în relațiile internaționale.

Agenția română la Poartă a avut un rol important și în rezolvarea, pe cale diplomatică, a problemei transportului de arme care a avut loc pe teritoriul Principatelor Unite la sfârșitul anului 1862 cu destinația principatul Serbiei². Atitudinea hotărâtă a domnitorului Cuza de a refuza sechestrarea armelor și predarea lor lui Osman-Pașa, membru al Comisiunii Dunării și care se găsea pe teritoriul țării³, cât și rezistența sa neclintită la injocțiunile exercitate îndeosebi de Austria și Anglia, prin ambasadorii lor la Constantinopol și agenții respectivi din București⁴, a fost susținută pe lângă Ali-Pașa și reprezentanții puterilor interesate în cauză, de C. Negri, care, găsindu-se în țară, a fost imediat retrimis la postul său pentru a-și îndeplini misiunea. Într-adevăr, Principatele Unite se găseau pe o poziție fermă atunci când susțineau că dreptul lor de autonomie era știrbit prin intervenția mai mult sau mai puțin fățișă a Porții și a unora dintre puterile garante; totodată, Principatele Unite aveau calitatea să îngăduie transportul menționat și datorită împrejurării că Serbia — stat vasal Porții — era în drept să cumpere armele pentru înarmarea trupelor ei, tratatele și firmanele Porții nestabilind interdicții sau limite în această privință⁵.

La scrisoarea ambasadorului Angliei prin care acesta cere lămuriri cu privire la modul de intrare a armelor pe teritoriul român⁶, Cuza răspunde: „În acest scop, nu pot face mai mult decât să profit de reînțoarcerea agentului meu, dl. Negri, la Constantinopol și de a-i încredința în mod special misiunea de a răspunde dorințelor d-ilor reprezentanți ai Curților garante. Imediat ce va sosi, dl. Negri va avea grije de a vă vedea, domnule ambasador, și de a vă da, ca și colegilor dv., toate explicațiile proprii de a vă face să cunoașteți diferitele faze ale afacerii ar-

¹ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 109r.-109v.

² T. W. Riker, *op. cit.*, p. 185, nota 35.

³ Acad. R.P.R., mss., *Rapcarte consulare austriace*, XVII.

⁴ *Ibidem*, XVII/129. Comportarea plină de demnitate a lui Cuza era reflexul sprijinului care îl avea în mase, gata să se opună cu orice riscuri intervențiilor dinafară, el având totodată certitudinea că nu se va putea întruni unanimitatea puterilor pentru a lua o hotărâre în conformitate cu art. 8 al. 3 din Convenția de la Paris, Rusia fiind pe față împotriva, iar Franța, Sardinia și Prusia, în momentul hotărâtor, pe linia politicilor lor în „Chestiunea orientală”, urmînd să se manifeste în același sens.

⁵ *Archives diplomatiques*, vol. I, Paris, 1863, p. 244 și urm.

⁶ Henry L. Bulwer către A. I. Cuza, Constantinopol, 21 ian. 1863, Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 864, f. 351, 352.

melor și de a vă pune în măsură, după cum dv. o solicitați, de a vă forma o părere echitabilă și imparțială¹. Armele fiind trecute pe teritoriul Serbiei², cu toată presiunea, uneori amenințătoare exercitată de Turcia, rolul lui C. Negri a fost acum să dea veșmînt diplomatic faptelor împlinite, împrejurare care i-a permis ca la 1 martie 1863 să raporteze domnitorului de la Constantinopol, că afacerea armelor este încheiată³.

Agenția a adus aportul său și în lămurirea, pe cale diplomatică, a problemei măririi capacității militare a statului român. Mărirea efectivului armatei române și dotarea sa cu armament modern⁴ a îngrijorat Poarta, care vedea în aceste măsuri pregătiri pentru a pune Principatele Unite în situația să poată respinge orice intervenție dinafară, chiar și a puterii suzerane⁵. Lui C. Negri i-a revenit, în calitate sa de agent diplomatic, o dublă sarcină, pentru a crea condițiile necesare ca Principatele Unite să-și poată asigura forța materială pe care s-o pună la nevoie în slujba dreptului lor de autonomie și independență: prin asigurări date Porții că statul român nu are intenții agresive, a determinat scăderea tensiunii care se crease și a luat măsuri de prevenire a unor eventuale dificultăți privitoare la trecerile armamentului încărcat pe nave, prin strimtori⁶.

În cadrul activității sale cu specific diplomatic, agenția Principatelor Unite la Constantinopol a dus negocieri și în vederea rezolvării următoarelor probleme: recunoașterea *thalwegului* brațului principal al Dunării ca frontieră romîno-turcă, cît și retrocedarea unor insule dunărene, aparținînd teritoriului romînesc, dar ocupate de turci⁷: a obținut de la Poartă agrementul „oficios” pentru numirea lui D. Bolintineanu în calitate de comisar al Principatelor Unite în Comisia riverană a Dunării de la Viena, utilă păstrării unor raporturi romîno-turce bazate pe curtoazie⁸; a determinat Poarta să recunoască pavilionul maritim tricolor al statului român⁹; a tratat cu ministrul de Afaceri Externe otoman, obținînd recunoașterea din partea lui Fuad-Pașa, în sensul că Principatele Unite au dreptul de a emite pașapoarte, fiind totodată constatată ca ilegală măsura ambasadei Porții de la Paris, de a cere înlocuirea

¹ A. I. Cuza către Henry L. Bulwer, București, 30 ian. 11 febr. 1863. *Ibidem*, f. 353.

² Domnitorul Serbiei a mulțumit ulterior domnitorului Principatelor Unite pentru atitudinea avută, oferindu-i în dar o sabie. (*Ibidem*, Arhiva Cuza, XLVII'8) pe care acesta a primit-o.

³ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 864, f. 358—359.

⁴ *Ibidem*, mss. rom. nr. 4598, f. 48, 68; mss. rom. nr. 4865, f. 202 și 218.

⁵ *Ibidem*, mss. rom. nr. 4863, f. 285, 286; mss. rom. nr. 4860, f. 226—238; (au fost concentrate trupe turcești de la Galipoli la Dunăre, *Ibidem*, mss. rom. nr. 5749, f. 327, 333). Alături de Turcia, datorită intereselor ei în Balcani, Austria manifestase de asemenea neliniște (*Ibidem*, mss. rom. nr. 4858, f. 371, 373).

⁶ M.A.E., vol. nr. 296, f. 243; privitor la flota militară a Principatelor Unite, ea număra la 1 ianuarie 1866: un avizo cu vapori și cinci șalupe canoniere (Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 864, f. 597).

⁷ Vezi D. Berindei, *Quelques aspects de la politique étrangère des Principautés Unies...*, pp. 400—401.

⁸ Acad. R.P.R., Arhiva V. Alecsandri, S. LVIII'33 (II); M.A.E., vol. nr. 291, f. 123—124.

⁹ M.A.E., vol. nr. 296, f. 18—19; Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 141.

pașapoartelor românești cu pașapoarte turcești¹; a susținut cererea în vederea instituirii unei decorații naționale²; a purtat negocieri cu miniștrii otomani și reprezentanții puterilor garante acreditați la Poartă, cu privire la problema mănăstirilor închinete, susținind documentat, dreptul exclusiv al statului român de a o soluționa³; a contribuit la rezolvarea incidentului provocat prin publicarea unor articole antiotomane în presa română, de natură să tulbure relațiile romino-turce⁴.

Agentul Principatelor Unite la Poartă, în cadrul rapoartelor sale adresate cabinetului domnesc sau ministrului de Afaceri Externe întocmea — atunci când era cazul — și dări de seamă cuprinzând datele cele mai semnificative privind evenimentele politice la ordinea zilei, atât din Imperiul otoman cât și din Europa, astfel cum acestea se profilau în conjunctura politică a Constantinopolului. Aceste informații erau astfel concepute încît să cuprindă în esență evenimentele legate de problemele politice ale Principatelor Unite, a căror cunoaștere era deosebit de necesară, pentru a asigura o orientare corespunzătoare a politicii lor externe. C. Negri prin contacte oficiale, oficioase și particulare, cu miniștrii Porții și cu ambasadorii marilor puteri, lua cunoștință de principalele evenimente de pe agenda internațională, implicațiile pe care acestea le puteau genera, pozițiile pe care se situau puterile europene, cât și soluțiile care erau întrevăzute.

Referitor la problema italiană. C. Negri a relevat astfel importanța ei, menționînd faptul că 14 nave de război franceze se găsesc în apele Neapolului și Siciliei, iar o nouă escadră engleză tocmai a plecat din Malta cu aceeași destinație, împrejurare care l-a determinat să facă următoarea apreciere: „diplomația aproape generală, se pare, s-a pus de acord pentru moment, de a menține în Orient *statu quo*, și de a nu lăsa aci prilej pentru nici o nouă complicație, din cauza altor mari complicații cari s-au ivit în Europa”⁵. Ulterior, cînd regatul Italiei a fost

¹ Problema a rămas însă, în fapt, litigioasă prin încălcările comise de autoritățile otomane în subordine, pînă la proclamarea independenței de stat a României. D. Berindei și I. Vlasiu, *Documente privind politica externă în anii unirii (1859—1861)*, în „Studii”, an. XII (1959), nr. 1, p. 277.

² E. Virtosu, *Ordinul jerbei de aur. Un proiect inedit al lui V. Alecsandri*, în „Cercetări istorice”, XIII—XIV, nr. 1—2, pp. 702—706.

³ C. Negri a subliniat în acest sens ambasadorului Rusiei, Lobanof, favorabil poziției Principatelor Unite: „...că guvernul nostru nu va consimți niciodată în mod voluntar la aceea, ca o decizie supremă și definitivă să provină din altă parte decît de la el, în această chestiune, care nu era nici politică, nici internațională, însă în care era vorba de pămîntul nostru, de o parte a teritoriului nostru, cu privire la care litișgiul și decizia erau pasibile de tribunalele noastre...” Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 72; T. W. Riker, *op. cit.*, pp. 425—461.

⁴ Ali-Pașa a adresat un protest agenției Principatelor Unite la Poartă, cu privire la publicarea în ziarul român „Reforma” din 14 și 20 ianuarie 1865 a unor articole cu conținut antiotoman, (M.A.E., vol. nr. 296, f. 217 și 313), protest înaintat de C. Negri la București. În vederea unei rezolvări corespunzătoare menținerii unor relații cu Turcia, în conformitate cu prevederile uzanțelor diplomatice, soluția a și fost dată în acest sens, fiind comunicată oficial de agentul român ministrului de Externe otoman, M.A.E., vol. nr. 296, f. 320.

⁵ M.A.E., vol. nr. 293, f. 61; vol. nr. 291, f. 142.

recunoscut de Franța, agentul român își exprima convingerea că hotărîrea Parisului va antrena și recunoașterea de către celelalte puteri, ceea ce constituia, prin limpezirea atmosferei internaționale, un obstacol mai puțin în calea întrunirii unei conferințe internaționale care să-și dea adeziunea la reorganizarea de stat stabilită de însuși Principatele Unite¹.

Intervenind incidentele din Siria², C. Negri raportează domnitorului Cuza : „Eu cred că un mare reviriment politic se va produce în această eternă chestiune a Orientului“ fiind întrevăzută și posibilitatea intervenției Franței, pentru ca apoi să facă recomandarea cu privire la politica de urmat : „cît despre noi, trebuie să așteptăm cu răbdare și prudență evenimentele, cari nu pot întîrzia să se manifeste și de a fi foarte grave“³.

Agentul român a cuprins în rapoartele sale și unele date importante privitoare la : orientarea presei de limbă franceză din capitala turcă⁴, schimbări intervenite în conducerea Imperiului otoman și ce perspective deschideau ele pentru rezolvarea problemelor statului român⁵, mișcări în diplomație⁶, conjunctura comerțului român cu cereale⁷, cît și spulberarea unor insinuări împotriva Principatelor Unite, răspîndite de puterile ostile unirii⁸.

Activitatea economică a agenției. Pe plan economic⁹, agenția de la Constantinopol a dus o activitate intensă pentru promovarea noii politici economice a Principatelor Unite, care considera liberul-schimb ca principiu de bază în relațiile economice internaționale, cu o dublă finalitate : să cucerească pe cale indirectă independența economică a Principatelor Unite în raporturile cu Turcia ; și să înlesnească încadrarea lor în circulația internațională a capitalurilor¹⁰.

În acest sens, C. Negri a luptat la Poartă pentru : recunoașterea necondiționată pe plan internațional a unui regim vamal al Principatelor Unite, diferit de cel al Imperiului otoman¹¹ ; dreptul de a încheia con-

¹ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4857, f. 232.

² Agentul român relatase privitor la masacrele din Siria că acestea au atras atenția întregii diplomații de la Constantinopol, că la Damasc consulul Olandei fusese ucis, consulul Statelor Unite ale Americii rănit, în timp ce ceilalți consuli se refugiaseră în casa lui Abd-el-Kader (M.A.E., vol. nr. 293, f. 79—80, 83), și că mareașalul Ahmet-Pașa, guvernator al Damascului în acea perioadă, găsit vinovat de pactizare, a fost împușcat împreună cu trei colonei (*Ibidem*, f. 85—86).

³ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4857, f. 120.

⁴ *Ibidem*, mss. rom. nr. 4857, f. 15, 205.

⁵ *Ibidem*, mss. rom. nr. 794, f. 3 ; mss. rom. nr. 235, f. 72, 74.

⁶ *Ibidem*, mss. rom. nr. 4857, f. 41, 155. M.A.E., vol. nr. 296, f. 341—344v.

⁷ M.A.E., vol. nr. 293, f. 45—46.

⁸ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4859, f. 259—262.

⁹ Pentru cadrul economic din această perioadă vezi V. Malinschi, *Aspecte economice ale Unirii Țării Române*, în „Probleme economice“, an. XII (1959), nr. 1, p. 19 și urm.

¹⁰ G. Zanc, *Politica economică a Principatelor în epoca unirii și capitalul străin în „Studii“*, an. XII (1959), nr. 1, p. 230.

¹¹ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 974, f. 228, 231.

venții economice de la stat la stat fără abilitarea puterii suzerane, aplicat în deosebi în domeniul telecomunicațiilor¹; ineficiența pe teritoriul statului român a tratatelor comerciale încheiate de Turcia cu alte puteri², cât și a privilegiilor de care se bucurau în baza lor cetățenii și protejării acestor puteri în Principatele Unite³.

Referindu-se în deosebi la regimul de privilegii, C. Negri își exprima convingerea desființării lui neîntârziată atât sub presiunea forțelor interne în plină luptă, pe drumul cuceririi independenței, cât și prin noile condiții proprii economiei capitaliste: „puterile vor sfârși — sublinia el — prin a vedea limpede anomalia care ar fi, în a voi să mențină fără necesitate, împotriva noastră, măsuri din evul mediu, în fața civilizației și a instituțiilor epocii noastre”⁴.

În vederea promovării comerțului și navigației românești în Orient, C. Negri a întărit agenția prin organizarea „diviziunii comerciale”⁵, și a luat măsuri pentru lărgirea pe teritoriul Imperiului otoman a rețelei de subagenții cu competență de consulate și încadrarea lor cu cetățeni români⁶ pregătiți pentru această activitate, de dorit cunoscători ai limbii turce⁷. Pe această linie, întărirea și sprijinul marinei comerciale a Principatelor Unite a reprezentat o preocupare centrală pentru agentul român de la Constantinopol⁸, prin ridicarea prestigiului pavilionului național⁹, prin asigurarea unei navigații nestingherite¹⁰, cât și prin introducerea tarifului belgian, de circulație europeană¹¹, mai corespunzător noii orientări a statului român, de a se situa și în acest domeniu pe picior de egalitate cu celelalte puteri.

În scopul extinderii pe un plan mai larg al relațiilor economice internaționale ale Principatelor Unite, C. Negri a dus discuții cu ambasadorul Angliei la Poartă, pentru trimiterea unui agent român la Londra, cu competență îndeosebi economică, care ar fi urmat să informeze pe

¹ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4857, f. 34; 112, 114; mss. rom. nr. 4859, f. 404; M.A.E., vol. nr. 296, f. 345, 346.

² Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 101 v.

³ M.A.E., vol. nr. 291, f. 82; vol nr. 293, f. 47, 50.

⁴ *Ibidem*, f. 78.

⁵ *Ibidem*, vol. nr. 293, f. 48; vol. nr. 291, f. 263.

⁶ M.A.E., pachet nr. 241, dos. nr. 5.

⁷ Importanța dezvoltării relațiilor comerciale ale Principatelor Unite cu Orientul a fost constatată de agentul Austriei la București, Eder, care într-un raport către ministrul său de Afaceri Externe a comunicat și textul unei scrisori a domnitorului Cuza către președintele Consiliului de miniștri N. Kretulescu, din care redăm: „Relațiile noastre politice cu Poarta otomană sînt de mare importanță și relațiile noastre comerciale cu Orientul cîștigă continuu în dezvoltare... Este necesar ca personalitățile romine să se formeze prin studii serioase pentru posturi diplomatice și consulare în Orient. Din acest punct de vedere este de dorit învățarea limbii turce”. Acad. R.P.R., *Rapoarte consulare austriace*, XVII/17.

⁸ M.A.E., vol. nr. 291, f. 22.

⁹ *Ibidem*, f. 302.

¹⁰ M.A.E., pachet nr. 327, dos. 1.

¹¹ Propunerea lui C. Negri de a se introduce tariful belgian (M.A.E., vol. nr. 291, f. 103), a fost înaintat de ministrul de Afaceri Externe cu referat favorabil Consiliului de miniștri (*Ibidem*, f. 102), care a fost de acord, domnitorul aprobînd această măsură (*Ibidem*, f. 220).

capitaliștii englezi asupra resurselor comerciale încă neexplorate din Principate, să convină cu ei asupra unor antreprize în țară. Scopul diplomatului român, cînd urmărea instituirea unui agent oficial al Principatelor Unite la Londra, era în egală măsură și politic, socotind că pe această cale Anglia ar fi acceptat relații diplomatice directe necondiționate. Rezolvarea propunerii sale a fost însă ocolită de Henry Bulwer, care i-a recomandat numirea unui agent român cu atribuții comerciale pe lângă ambasada otomană din Londra¹, măsură ce ar fi încălcat linia politică ascendentă a statului român, caracterizată prin lupta pentru o poziție proprie în relațiile internaționale.

C. Negri a purtat negocieri pe picior de egalitate cu reprezentanții Porții în unele probleme cu conținut economic sau financiar. Astfel el a tratat cu Daud Effendi, directorul general al telegrafului din Turcia, însărcinat în acest scop de Ali-Pașa², diferendul privitor la plata datoriiilor restante ale Porții, izvorite din folosirea pe trecut a serviciului telegrafic român³, C. Negri a declarat categoric, marcînd existența hotărului care despărțea cele două state: „...dacă noi nu vom ajunge să reglementăm în mod definitiv conturile noastre cu Turcia, ne vom vedea poate obligați de a ajunge la un final neplăcut, atît pentru noi cît și pentru Sublima Poartă, aceea de a opri de acum înainte depeșele ei la frontierele noastre, pînă la lichidarea completă a arieratelor care ne sînt datorate”⁴. Pe același plan de egalitate, agentul român a purtat discuții cu Ethem-Pașa, atît în unele chestiuni economice mai secundare, ca cea referitoare la situația unei cantități de sare depuse pe litoral⁵, cît și în probleme mai importante, care priveau revizuirea Convenției de la Paris, în care ministrul turc era obligat să recunoască poziția fermă a cererilor formulate de Principatele Unite⁶.

Pe linia cerințelor noii organizări economice a statului român pe baze capitaliste, agenția a dus negocieri cu Poarta în vederea instituirii unui sistem monetar național⁷ și a ținut seama de propunerile venite din

¹ M.A.E., vol. nr. 293, f. 28—29.

² *Ibidem*, vol. 291, f. 271, 272.

³ Debitul era de 500 000 de franci pe perioada 1854—1857. Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 92v.

⁴ *Ibidem*, f. 98.

⁵ M.A.E., vol. nr. 291, f. 80.

⁶ C. Negri, referindu-se la Ethem, arată: „...care este cu totul de părere că Poarta nu are nimic mai înțelept de făcut decît să acorde ceea ce îi cerem”. Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 794, f. 83.

⁷ Pe plan intern, problema instituirii monedei a reprezentat o preocupare permanentă (vezi E. Vîrtoșu, *Romanatul. Moneda lui Cuza Vodă, 1859—1864*, București, 1941). Comisia Centrală de la Focsani a elaborat și adoptat încă din vara anului 1860 un proiect de lege privitor la modificarea cursului monetar (*Protocol nr. 15 al ședinței din 6 iulie 1860, în Protocoalele Comisiei Centrale de la Focșani 1859—1861*) și unul pentru înființarea unei monede naționale (*Protocolul nr. 49 bis al ședinței din 11 august 1860, loc. cit.*) Instituirea unui sistem monetar propriu a întîmpinat însă o puternică opoziție din partea Porții, care considera flagrant încălcată „suzeranitatea” sa. În această situație, C. Negri, ținînd seama atît de discuțiile purtate cu Ali-Pașa, cît și de conjunctura politică de la Constantinopol, a apreciat că este recomandabil să amîne pentru un moment mai favorabil rezolvarea acestei probleme, Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4857, f. 467).

partea capitalului străin, în vederea organizării unui sistem modern de credit în Principatele Unite, prin înființarea în primul rînd a unei bănci centrale de emisiune și a unei bănci de credit funciar¹. Politica de reforme economice inaugurată de Principatele Unite nu a dat roadele scontate deoarece, în interior, clasele posedante au refuzat sprijinul, iar capitalul străin a urmărit — cu ajutorul chiar al puterilor garante, interesate în aceste operații și care își încălcau astfel obligațiile asumate prin Tratatul și Convenția de la Paris — profituri cît mai mari, în detrimentul statului român².

Protecția naționalilor exercitată de agenție. Agenția Principatelor Unite la Constantinopol³ și-a propus să asigure o protecție eficientă cetățenilor romîni aflați pe teritoriul otoman, fundamentată pe noua poziție a statului român în relațiile internaționale. În acest scop C. Negri a subliniat încă de la început necesitatea de a restrînge statutul de cetățean al țării numai la cei ce îndeplineau condițiile cerute de lege, fiind îndepărtați toți acei „protejați”⁴ care pe căi ocolite — cu ajutorul fostelor capuchehaie cointeresate material —, au reușit să se strecoare în categoria de supuși romîni⁵. Luptînd de pe poziții principiale pentru desființarea „protecției consulare” pe teritoriul Principatelor Unite, C. Negri învedera: „este, cred, cu totul drept, de a nu căuta să se facă supuși aci, atunci cînd noi nu voim ca alții să și-i facă la noi”⁶. Agentul român a făcut totodată demersuri energice pentru ca cetățenii romîni să beneficieze de protecție în egală măsură pe tot teritoriul statului otoman și nu numai la Constantinopol, cum lucrurile se petreceau de obicei în fapt, în capitală găsindu-se sediul agenției. În scopul lărgirii

¹ Agenția a înaintat astfel Ministerului de Externe de la București o propunere a unor mari case de comerț din Constantinopol — desigur exponente ale capitalului anglo-francez — privitoare la înființarea unei instituții de credit funciar în Principatele Unite după modelul francez (M.A.E., vol. nr. 296, f. 218, 218v; f. 219; f. 231) și un proiect de concesiune din partea lui „The ottoman financial association” prin care aceasta solicita privilegiul de a înființa o bancă în București (*Ibidem*, f. 311).

² Vezi G. Zane, *Politică economică a Principatelor în epoca unirii și capitalul străin*, pp. 250—258.

³ Într-un raport al cancelariatului agenției Țării Romînești, întocmit în 1859, se arată că supușii valahi aflați la Constantinopol sînt de trei categorii: cei născuți în Țara Romînească, bucurîndu-se acolo de toate drepturile de cetățeni; persoane care au locuit cîva timp în Țara Romînească, și se întorc la Constantinopol cu pașapoarte romînești în virtutea cărora ei beneficiază de drepturile protejaților romîni; persoane recunoscute la Constantinopol ca protejați, de către capuchehaia Țării Romînești, pe bază de certificate. (M.A.E., vol. nr. 292, f. 135v). Situația privitoare la Moldova era similară. Este evident că numai prima categorie are dreptul de a beneficia de protecția acordată cetățenilor romîni în străinătate, în conformitate cu prevederile dreptului internațional.

⁴ „....Ar fi încă și mai demn pentru noi de a ne scăpa complet de toată această masă de protejați — arăta C. Negri — cari nu sînt naționali noștri, al căror mare număr nu servea decît intereselor particulare ale ex capuchehaielor noastre grecești, și ne fac să avem dificultăți cu protecțiile cărora acești indivizi aparțin realmente”. Acad. R.P.R., mss. rom. 4643, f. 340; M.A.E., dos. nr. 293, f. 15r—15v.

⁵ Acad. R.P.R., mss. rom. nr. 4643, f. 341; vol. nr. 293, f. 15.

sferei și întăririi acestei protecții, C. Negri a relevat necesitatea ca în cadrul reorganizării rețelei de subagenții, să fie găsite rezolvări și ale acestei probleme; realizările au avut loc treptat, în măsura în care conjunctura politică o îngăduia¹.

O problemă a cărei soluționare se impunea prin însăși structura noului stat român, în plin avânt pentru cucerirea unor noi atribute pe plan extern, consta în stabilirea unui regim pentru cetățenii români în străinătate identic cu cel de care beneficiau cetățenii statelor suverane. C. Negri, care a contribuit în mod substanțial la stabilirea acestei orientări, în calitatea sa de agent la Constantinopol, a depus eforturi susținute pentru ca atât Poarta, cât și reprezentanții puterilor, să recunoască egalitatea de tratament în ceea ce privește regimul străinilor din Imperiul otoman, între cetățenii Principatelor Unite și ceilalți cetățeni ai statelor europene aflați pe teritoriul turcesc. În limitele principiului egalității și al reciprocității, C. Negri a înțeles să ia următoarele măsuri: a dispus ca biletele de trecere (*teșcherelele*) să fie vizate de delegatul român de la Tulcea în mod gratuit, pentru turcii ce veneau pe teritoriul român²; a dat în toate cazurile lămuriri complete ministrului de Externe otoman cu privire la incidentele cu cetățeni turci aflați în Principatele Unite³, pe care îi considera sub protecția Porții, după cum pe cetățenii români din Imperiul otoman îi considera sub protecția sa, în calitate de reprezentant al statului român; a încuviințat ca agenția prin cancelariatul său — ca și toate cancelariatele ambasadelor puterilor acreditate la Poartă —, să exercite în continuare jurisdicția consulară pe teritoriul otoman, în vederea asigurării protecției cetățenilor români, după cum se va arăta mai departe.

În cadrul protecției naționalilor agenția a exercitat îndeosebi un rol important în privința navelor comerciale înregistrate la Constantinopol, proprietate a cetățenilor români: a întocmit dosarele de navă⁴, cu propuneri în vederea aprobării diplomelor de navă⁵ de către ministrul de Afaceri Externe din București, a eliberat permise de circulație (*passavant*)⁶ prin care se stabileau identitatea navei, naționalitatea ei, dreptul de a arbora pavilionul Principatelor Unite, autorizația de a naviga, cu indicarea tonajului, echipajului, încărcăturii și portului de destinație. Toate aceste documente erau de strictă necesitate pentru navigația și comerțul internațional, fiind cerute ca documente de bază atât în marea liberă cât și în porturile străine. Agenția a asigurat și protecția mărilor

¹ M.A.E., pachet nr. 241, dos. nr. 3; „Reforma” din 15/27 febr. 1864; *Ibidem*, vol. nr. 296, f. 211, 212.

² M.A.E., vol. nr. 291, f. 317, 318.

³ *Ibidem*, vol. nr. 293, f. 103; vol. nr. 296, f. 1505—150v; f. 149r—149v.

⁴ În acest sens a se vedea dosarul privitor la bricul „Sf. Gheorghe” proprietatea lui H. Raicovici, cetățean român, domiciliat la Constantinopol (1863), M.A.E., pachet nr. 266, dos. 3.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem* pachet nr. 198, dos. 13; pachet nr. 212, dos. 17; pachet nr. 214, dos. 11.

care se afla încărcată la bordul navelor proprietate a cetățenilor Principatelor Unite¹, pe baza principiului de drept internațional — subliniat de C. Negri — că pavilionul ocrotește marfa².

Activitatea jurisdicțională și administrativă a agenției. Agenția Principatelor Unite la Constantinopol, prin cancelariatul său, a exercitat pe picior de egalitate cu cancelariatele ambasadelor puterilor acreditate la Poartă, o activitate de natură jurisdicțională și administrativă. În cadrul activității sale, cancelariatul agenției a rezolvat litigiile dintre supușii romîni de la Poartă, printr-un sistem format din două grade de jurisdicție : o comisie judiciară compusă din trei persoane competente da o sentință de primă instanță care putea fi atacată cu apel în fața unei instanțe de grad superior, denumită curte de apel, formată tot din trei membri, dintre care unul era directorul cancelariatului, însărcinat cu funcția de președinte al curții. Hotărîrea pronunțată de curte avea caracter definitiv³. Litigiile dintre cetățenii romîni și străini urmau să fie soluționate de instanțe mixte, formate în modul următor : în situația în care reclamantul era supusul unei puteri străine și pîrîtul romîn, cancelaria romînă proceda la instituirea unei comisii mixte, formată din trei membri, dintre care unul desemnat de cancelaria puterii străine, aceeași formă de constituire fiind folosită și în cazul curții de apel, prezidate de directorul cancelariei romîne ; dacă reclamantul era romîn și pîrîtul supus străin, dreptul de constituire a ambelor instanțe aparținea cancelariei străine, cea romînă numind pe unul din membri⁴.

Politica Principatelor Unite era fundamentată pe lupta împotriva jurisdicției consulare pe teritoriul romîn, împotriva „protejaților“ cu statut privilegiat, pentru cucerirea suveranității depline : „din principiul independenței reciproce a statelor — scria ministrul de Afaceri Externe al Țării Romînești, la 31 octombrie 1861, agentului țării la Poartă — rezultă că un guvernămînt nu poate să fie supus jurisdicției unui stat străin...“⁵. Exercițarea jurisdicției prin cancelariatul Principatelor Unite la Constantinopol nu constituia o încălcare a acestui principiu, ci reprezenta numai o rezolvare cu caracter tranzitoriu, justificată de următoarele împrejurări : jurisdicția consulară era exercitată la Poartă de reprezentanțele tuturor statelor suverane, statul romîn găsindu-se astfel situat pe același plan cu acestea : protecția naționalilor cerea încă, cu toată reorganizarea determinată de tranzimat⁶, un sistem special de măsuri în materie jurisdicțională, din partea agenției romîne : C. Negri, prin limitarea sprijinului agenției numai la cei ce întruneau condițiile legale de cetățeni romîni, prin desființarea „protejaților“ și prin elimi-

¹ M.A.E., dos. 291, f. 176, 179.

² *Ibidem*, f. 177.

³ *Ibidem*, vol. nr. 292, f. 137.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, vol. nr. 291, f. 363.

⁶ Această denumire (pluralul de la cuvîntul arab *tanzin*, cu înțelesul de ordine, organizare) desemnează ansamblul de reforme intervenite în Imperiul Otoman în urma hâtîșerifului de la Gulhané (1839).

narea abuzurilor care se săvârșeau în mod obișnuit, deci tinzînd la resurîngerea progresivă a jurisdicției, a fixat orientarea justă în acest domeniu, stabilind premisele pentru rezolvarea definitivă a problemei jurisdicției consulare, prin desființarea ei, în condițiile unui stat turc modern; în perioada luptei împotriva „suzeranității“ otomane, competența jurisdicțională a cancelariatului agenției romîne constituia o dovadă că relațiile romîno-turce, — sub acest aspect — păstrau caracterul de relații interstatale.

Cancelaria Principatelor Unite a exercitat și o activitate administrativă — similară cu cea a cancelariilor de la ambasadele și legațiile puterilor acreditate la Constantinopol, — privitoare în principal la pașapoarte, acte legate de navigație și acte notariale¹.

Din cercetarea efectuată desprindem următoarele trăsături principale: agenția diplomatică a Principatelor Unite la Constantinopol a constituit un instrument principal pentru realizarea noii politici externe a statului romîn, care avea drept obiective centrale: înfăptuirea și consolidarea unirii, lupta pentru cucerirea independenței de stat; rolul și activitatea agenției reflectă transformări importante în relațiile Principatelor Unite pe plan extern: suzeranitatea Porții și garanția marilor puteri au suferit sub presiunea acțiunilor interne schimbări substanțiale în conținut, astfel încît ele nu mai păstrau — în multe privințe — decît un înveliș formal; agenția a dezvoltat o activitate similară, — în mare măsură —, cu cea a unei misiuni diplomatice permanente acreditate de un stat neatîrnat; activitatea agenției — diplomatică, economică, de protecție a naționalilor, jurisdicțională și administrativă — marchează aspecte ale unei poziții diplomatice independente a statului național romîn: în perspectiva rolului și activității agenției, poate fi urmărit, într-un cadru larg, drumul ascendent al Principatelor Unite spre suveranitatea deplină.

¹ Astfel menționăm: pașapoarte, vize de pașapoarte, cărți de bord, vize de cărți de bord, jurnale de nave, rapoarte de avarii, rapoarte de naufragiu, înregistrări maritime, drept de depozit, raporturi de expertiză, legalizări de semnături, înregistrări de acte de vînzare, traduceri, în turcă, petiții (M.A.E., vol. nr. 117, f. 110, 111; vol. nr. 291, f. 116—118, 285).